

Julhet 2024

n° 315

La Letra Mesadièra

DE L'INSTITUT D'ESTUDIS OCCITANS D'ARIÈJA

11, car. Enric Fabre 09100 PÀMIAS
05.81.06.03.88/ieo09@orange.fr
<http://arieja.ieo-opm.com/>

LO MOT DE LA PRESIDENTA DE L'IEO D'ARIÈJA

Cars Amics,

Amb l'estiu que fin finala es arribat, las vacanças s'anóncian per totes, jol solelh e dins aquela passa de repaus plan ganhada, vos desiri fòrça moments agradius en familha e amb amics. La mitat de l'annada que ven de passar es estada rica en eveniments e desfises per l'IEO d'Ariège. Mas pòdi dire uèi que soi plan contenta dels esfòrces complits per desvolopar partenariats solides e interessants tant per la cultura nòstra coma per l'anar de l'associacion. Per exemple poiriam escàser una collaboracion amb le centre d'istòria de la Resisténcia, le musèu e la mediatèca de Varilhas per organizar una intervencion e una mòstra sus la guèrra. Aguèrem tanben un contacte plan positiu amb le director del SESTA que se maina del torisme suls 9 sitis grands d'Ariège que i cal passar. L'òme vetz la « carta » de l'occitan dins le torisme coma quicòm de positiu e se diguèc plan favorable d'integrar lenga e cultura occitanas dins l'esquema de desvolopament toristic que son a bastir al nivèl del departament. Aquò menariá concretament a fèr reviradas per sitis interns e supòrts balhats als toristas, a intervenir dins l'iniciacion a l'occitan dels guidas e dels emplegats, a balhar le nòstre vejaire dins l'encastre de supòrts de comunicacion, ja que dison que 45% dels toristas dins Ariège son monde de la region Occitània e una altra part bèla son catalans. La question se pausèt tanben de çò que portariá d'aver al departament qualqu'un que se maine de la question occitana. Aurem lèu tanben, mercé a aquel director, la bandièra occitana sul castèl de Foish e l'Alman'òc del cercle Pèire Lagarda per vendre dins las botigas dels sitis gestionats pel SESTA. Grandmercé a Camilha per l'IEO e Dany pel cercle de Foish per aquelas avançadas, coma a totes les que trabalhan a multiplicar las accions per la promocion de l'occitan.

Dins la meteissa draia, le president dels amics del PNR, qu'a una sensibilitat per la cultura occitana -ja que convidèc mès d'un còp P. Pojada per les assabentar de la toponimia pirenenca- es interessat per iniciar a la lenga nòstra les que trabalhan sul terren.

AGENDA

Emissions de ràdio

Cada jorn a 12h32 e 18h52 – De còr e d'òc sus Radio Transparence 93.7 FM

Cada dimars de 19h00 a 20h00 - Era votz dera montanha sus Radio Couserans 94.7 FM

Corses e Talhièrs

Los corses e talhièrs d'occitan tornaràn prene en setembre. Informacions al 05.81.06.03.88 o ieo09@orange.fr

Animacions

03/07/2024 a 18h30 a Brosenac en çò Pascala e Ramón – Cantada amb los talhièrs de cants de Pàmias e La Bastida seguida d'un aperitiu partejat.

07/07/2024 a Mirapeish (plaça Maréchal Leclerc) – Salon del libre amb taulièr de l'IEO d'Ariège.

12 e 13/07/2024 a Saurat – Festen'Òc 2024. Veire programa p. 3.

Del 15 al 21/07/2024 a La Guépie (82) – XXIII^{ena} edicion de l'Universitat occitana de La Guépie : talhièrs, mòstras, contes, cinemà, teatre, spectacle, estagis, conferéncias... Informacions e reservacions : lengaviva.com o universitat.laguepie@gmail.com o 06.25.21.18.99/05.61.21.33.05

Del 18 al 21/07/2024 a Foish – Trad'Estiu 2024. Veire programa p. 3.

26 e 27/07/2024 a Sebasac (12) – Nov'Estivada : contes, teatre, balètis, mercat, concèrts... Contacte : 06.86.70.72.54 o lagardarem@alecsy.fr

27/07/2024 a 18h00 a Montbèl (Ostalet del Lac) – Pèça de teatre en occitan « Transicion a traucapairòls » pels Galejaires. Contacte : 05.81.06.03.88 o ieo09@orange.fr

Avèm tanben contactes positius amb mediatècas coma a Mirapeis o librariás coma aquela de L'avelhanet, tota novèla, que i prepausarem d'intervencions la primièra quinzenada d'agost, en partenariats amb la Convergència occitana de Tolosa qu'organiza un eveniment en rapòrt amb le catarisme.

Totas aquelas iniciativas son per afortir la visibilitat de l'occitan mas tanben per desvolopar ligams entre nosautres. Tocarem un public mès esparhit, benlèu mès jove, que poirem sensibilizar a l'importància del nòstre patrimòni lingüistic.

Ça que la, la situacion politica que sèm a viure, fè nàisser pensaments cap a la cultura. Les discorses d'intolerància e de plegament identitari menaça la diversitat culturala.

Çò màger, me sembla, es de contunhar de promòure valors de dubertura, de respècte e de solidaritat que totjorn son estadas al còr de l'accion de l'IEO.

Amassa, avèm de passar las empachas per assegurar un avenir clarejant a la lenga e a la cultura nòstras, atal entre totes, ac farem tot !

Annia Wolf

L'important ce n'est pas de gagner mais de participer

O sabètz aquela citacion es del baron Pierre de Coubertin qu'es a l'origina de la respelida dels jòcs olimpics modèrnes. Es que voliá dire dins aquela dicha, benlèu un chic enigmatica, que dins la durada Olimpica d'enjòcs n'i a pas brica, que la tòca de l'esfòrç es pas que l'etica de l'espòrt: la corsa sonque per la beutat de la corsa dins d'espròvas de farlabica sens chuc ni muc?

Dins la quita epòca epica de la Grècia antica, per l'elita Elenica cresi pas qu'èra question de venir a Olimpia per cordurar lo camin e far la corsa bartassiera. Los atlètas se mesuravan cèrtas, çò contan, per de recompensas onorificas, coronas d'olivastre o ramas de laurièr, mas ça que la l'amira èra la victòria, sinonime d'onor e de consideracion.

Dins aquel temps que vertadièrament Penelòpa fialava, guèrras e lutas fraticidas s'arrestavan, çò dison. Benlèu que Zeus, alassat de totas aquelas garrolhas guerrièras per s'apoderar d'unas sestairadas de mai, impausava de far pache de patz, e probable de paur qu'un dalfin divenc los abrande, la chormalha batalhosa fasiá pauseta.

A l'ora d'ara que lo fuòc celèst es de tota altra mena, dins nòstra èra mediatica que l'imatge es d'argent, s'imagina pas de nos far mostrar l'espectacle patetic d'una clica atletica, de còps pagada a milions, venguda per toristejar o per far de safranièr. Se'n tornar Faní, la palha al cuòl, es vergonha de vergonha (figuratz vos qu'es agut arribat). Sus aquel sicut n'an sortit un film de comèdia, « L'esprit Coubertin ». Dins aqueste film tot espèr nacional de ganhar una medalha rèsta dins los espleits del sol campion que demòra encara en competicion.

Ailàs, per çò qu'es de far pausa de guèrra, la tan desirada trèva sembla fantomatica, mai que mai ipotetica e lo mond contunhan de se metre sul morre sens relambi a grand chaple. Paures davanciers lo sassic olimpic que volguerètz temps de luta cortesa, competicion desinteressada e momenton de patz sembla d'èstre remandat a las calendas grègas que question necitge e baujariá avèm de pel monde champions a bèls braçats, lor desiram pas una bona forma olimpica !

Joan-Pèire SANCHEZ

Crida

Malgrat la situacion a l'ora d'ara, l'IEO d'Arièja a enveja d'i creire e se projècta dins diferentas accions coma per exemple la realizacion de doas mòstras, una edicion...

Aquestes projectes, demest los autres, an un còst e per los poder concretizar l'IEO lança una crida de sosten !!!!

Fasèm doncas apèl a vòstra generositat. Cal sapier qu'un don a una associacion vos balha dreit a una reduccion de 66% suls impòstes.

Mercé als que podran, als que voldran, per lor participacion.

ESPECIAL FESTENALS

Saurat – 12 e 13 de julhet de 2024

Al programa :

Divendres 12 de julhet

18h30-20h00 (plaça de la Renda) - Balèti amb *Mickaël Vidal*

Repaish previst sus plaça (plaça de la Renda) sus reservacion a repas.festenoc@mailo.com

21h15 (plaça de la Renda) - Balèti amb *Camille en Bal*

23h45 (plaça de la Renda) - Concèrt amb *Goulamas'k*

Dissabte 13 de julhet

10h00-12h00 (Maison d'Amont) - Estagi d'occitan « S'una lenga pòt morir ? » Projeccion-animacion

14h30-16h00 (Maison d'Amont) - Estagi de danças amb *La Pèiro Douso*

16h15-16h45 (Maison d'Amont) - Recital de cants massadèls « E que cantam e que cantam »

17h00-18h30 (Maison d'Amont) - Concèrt amb *Guilhèm Lopez* « Votz e buf »

18h30-20h00 (plaça de la Renda) - Balèti amb *Orquestrina Trama*

Repaish previst sus plaça (plaça de la Renda) sus reservacion a repas.festenoc@mailo.com

21h15 (plaça de la Renda) - Balèti amb *La Pèiro Douso*

23h45 (plaça de la Renda) - Concèrt amb *Les Booze Brothers*

01h30 (plaça de la Renda) – Concèrt amb *Varalh Balèti*

Begudas, restauracion sus plaça...

Informacions e contacte :

festenoc@netcourrier.com

Foish – 18 al 21 de julhet de 2024

Al programa :

Dijòus 18 de julhet (Centre cultural - Sala I. Sandy)

21h00 - Pèça de teatre en occitan « Transicion a Traucapairòls » pels *Galejaires*. A gratis.

Divendres 19 de julhet (cobèrt de Vilòta)

19h00 (cobèrt de Vilòta) - Dubertura del festenal, Trad'aperò

21h00 (cobèrt de Vilòta) - Balèti amb *Arredalh*

Dissabte 20 de julhet (cobèrt de Vilòta)

14h00 - Danças folcloricas amb *Les Biroussans*

15h00 - Estagi de danças amb *Terminal Traghetto*

Jòcs de fusta pels pichons e grands

19h00 - Trad'Aperò

21h00 - Balèti amb *Bal à Zimuts*

23h00 - Balèti amb *Terminal Traghetto*

Dimenge 21 de julhet (cobèrt de Vilòta)

14h00 - Jòcs de fusta pels pichons e grands

15h00 - Visita de Foish comentada en occitan

19h00 - Trad'Aperò

21h00 - Balèti amb *Balneo Accordzéâm Trio*

Begudas, restauracion sus plaça...

Informacions e contacte :

trad.estiu@laposte.net

☎ : 06.74.91.83.07

***Istòria de mots
d'Alan Vidal***

La ruscada

La ruscada consista a lavar la farda. Le mot ven de rusca ja que s'utilizava la rusca dels aibres benlèu en podra (coma per tanar les cuèrs) o benlèu cremada e redusida en cendres, sabi pas al just. Ven del latin vulgari *rusca*. Dins d'autras contradas d'Occitània se ditz la bugada. Le mot ven de buga, normal amb l'aiga cauda i a totjorn de buga !

Le lessiu es le liquid format per l'aiga e las cendres (pus tard le sabon o la podra de lavar) e portat d'oras e d'oras a ebulicion a grand fuòc, dins la *lessivusa* e suls trespès. Le mot ven del latin *lixivium* qu'a le mème sens.

La *lessivusa* es un grand recipient de fèrre zingat que s'i fasiá còire la farda dins le lessiu. Dedins un dispositiu ingeniós permetiá quand bulhissiá d'asagar la farda de per dessus.

Un còp plan bulhida la farda èra esclarida o refrescada (utilizam les dos vèrbes) dins l'aiga clara del riu per enlavar le lessiu. Les còps de bacèls ajudavan a ne fèr sortir las *salletats*. Le bacèl (que nosautres disiam basèlh) ven del latin *bacellus* qu'es un pichon bròc. Benlèu que temps a s'utilizava un bròc en plaça de bacèl. Curiosament le microorganisme bacil e nòstre bacèl an la mèma rasiga latina.

Pas de ruscada sens sabonar. Sabon ven del latin *sapo* que designava un barrejadís de cendres e de graissa que les gallese utilizavan que fèr rogir les pelses. L'èrba a sabon, la saponària ten la mèma rasiga.

***La cronica de
Claudina Ribèra-Solhà***

Suspresa

Felip, la mantat de l'an, que viu a Marselha. E, amb un copin, andà entretier's en bona santat, que van caminar una orada pro lèu le maitin.

Aquel dia, doncas, que pàrten aishul circuit abetual. Que dèven èster dins las siès oras. Les camions-pobèlas que fèn encara le sèu trebalh de collècta, acompanhadis dels bruches caracteristics d'aquelis engenhs : bip, bip, bip, quand recuolan, trucs de presa e pausadisses de las bènas, acceleracions dels moturs...

En un moment dat, de còsta un abric-bordilhas, les dus amics que tròban un d'aquelis veïculs arrestat. Tchiu bizarre, mes bon, perqué pas.

En tot caminar, que passan devant aquel emplaçament. E aquí, qué't vésen ? Un òme ajulhat, encorbat, plegat en dus, coma s'avia un malaise !

Altanlèu, les passejaires que s'eimaganan qu'é malaut, e que s'avançan andà portar-li secors. « Monsur, qué vos arriba ? ». Alavetz, l'òme, estonat, que's lèva e que l's i respond : « Ja vau plan. Que som solament en trèn de fèr la meva pregària del maitin. » E que l's i mostra le sèu tapís.

Estonats les dus amics que s'arrecuolan, e, completament vergonhosis, que's desencusan d'aver desrengat aquela persona. Alavetz que l's i explica que cadà maitin qu'é la mèma ceremonia, que la sèva religion que li demana d'ac fèr. E d'aquel temps les collègas que'l demoran.

« Mossur, qu'èm confusis de la nosta intervencion. Mes que mos aprestàvam a portar-vos secors s'ac avia calgut.

-Ja compreni plan, e que vos disi plan merci de m'aver volgut ajudar. Al dia d'aué, personas coma vos que devien raras. Las gens que vos passan soenh de còsta sense cap de consideracion. L'umanitat que's pèrd dins un egoïsme que non's pòt cap díser.

-J'avetz plan rason. Ara, que vos anam díser al-revéser e que contunham le noste camin.

-Encara un còp, que vos mercegi. E bona jornada ».

Felip e le copin que tornèren préner le sèu camin. L'òme que pleguèc le tapís e que rejunhèc les sèvis collègas. Le camion que desmarrèc e que partic vèrs una auta bordilha.

Totis que fúren contentis d'aquela pròva d'umanitat.